

Behov av insatser för personer inom individ- och familjeomsorgen 2016-2020

2015-05-20, § xx

Ulla Gummeson
socialförvaltningen, staben

tyresö kommun

Innehållsförteckning

1	Inledning	3
2	Omvärldsanalys	3
3	Metod och avgränsningar	8
4	Ekonomiskt bistånd	9
5	Vuxna personer med missbruks-/beroendeproblem.....	14
6	Familjerätt	16
7	Familjevård	17
8	Familjerådgivning	18
9	Barn- och ungdomsvård.....	19
10	Viktiga behovsområden under planperioden 2016-2020	24

1 Inledning

Socialförvaltningen gör varje år beräkningar av behovet av äldreomsorg och omsorg om personer med funktionsnedsättning för de kommande åren. I nämndplan 2015 har socialnämnden gett socialförvaltningen i uppdrag att för första gången göra motsvarande behovsanalys för individ- och familjeomsorgen. Det särskilda uppdraget avser en behovsplan för 2016-2020 som ska presenteras för nämnden i maj 2015.¹

Individ- och familjeomsorgen omfattar såväl förebyggande som individuellt behovsprövade och inriktade insatser för barn, unga och vuxna. Inom verksamhetsområdet ingår ekonomiskt bistånd, barn- och ungdomsvård, missbruksvård och övrig vuxenvård samt familjerätt och familjevård.

2 Omvärldsanalys

Nedan presenteras kortfattat ett antal faktorer som direkt eller indirekt kan komma att påverka individ- och familjeomsorgens verksamheter.

Demografi

Befolkningen ökar i Sverige, i Stockholms län och i Tyresö kommun. Vi lever längre, det föds fler barn och vi har en ökad invandring. Den 31 december 2014 uppgick befolkningen i Tyresö till 45 390 invånare, en ökning från 2013 med drygt 1100 personer vilket är den största folkökningen i Tyresö sedan 1970. Befolkningsökningen i Tyresö 2014 var större än prognosticerat. Bland annat blev det fler barn i förskoleåldern beroende på en stor inflyttning av barnfamiljer.

De demografiska förändringarna kommer att innebära påtagligt ökade behov inom Tyresös stora verksamheter. Ökad individualisering kommer också att få betydelse för verksamheterna. Den kraftiga tillväxten i regionen ställer fortsatt höga krav på bostadsbyggandet. Det planeras för fler bostäder i länet jämfört med föregående år men bristen är fortsatt mycket stor.

Sysselsättning och konjunktur

Arbetsförmedlingens prognos² pekar på att sysselsättningen kommer öka inom de närmaste två åren och att arbetslöshetens nedgång hålls tillbaka av ett stort tillskott i arbetskraftsutbudet. De arbeten som tillkommer återfinns främst inom tjänstesektorerna, varav offentliga tjänster står för den största delen. Vidare framgår av prognosen att ungdomsarbetslösheten fortsätter att minska men att ungdomar med bristfällig utbildning får fortsatt svårt att finna arbete. Vidare att andelen inskrivna arbetslösa inom grupper med svag ställning på arbetsmarknaden väntas nå 75 procent av samtliga inskrivna arbetslösa vid slutet av 2016. Med svag ställning menas arbetslösa utomeuropeiskt födda, arbetslösa 55-64 år, arbetslösa med funktionsnedsättning och arbetslösa med

¹ Socialnämnden den 26 november 2014, § 1094 Nämndplan 2015.

² Arbetsförmedlingen Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2014, Prognos för arbetsmarknaden 2014 – 2016, 2014-12-09

högst förgymnasial utbildning. Ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen påverkas av konjunkturutvecklingen, tillgången till arbete och utformningen av trygghetssystemen.

SOU 2015:44 Arbetslöshet och ekonomiskt bistånd

En utredare har från regeringen haft i uppdrag att utreda och föreslå hur stöd och krav avseende arbetslösa personer som tar emot ekonomiskt bistånd kan utvecklas³. Betänkandet ”Arbetslöshet och ekonomiskt bistånd⁴, lämnades till regeringen den 15 april 2015. I betänkandet finns förslag på en ny bestämmelse i socialtjänstlagen, Sol, i vilken det förtydligas vilka krav som kan ställas på en arbetslös person som ansöker om försörjningsstöd. Betänkandet innehåller även förslag rörande uppgiftsskyldighet i vissa fall enligt socialtjänstlagen och om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. I betänkandet redovisas också resultatet av de kartläggningar utredningen gjort avseende vilka krav socialtjänsten ställer på den som söker ekonomiskt bistånd.

Överenskommelse om lokal samverkan med Stockholms läns landsting om barn och ungdomar i behov av särskilt stöd

Antalet barn och unga med psykisk ohälsa och/eller funktionsnedsättning och samtidig social problematik är ökande. Allt fler barn och unga med psykisk ohälsa eller funktionsnedsättning utreds också inom individ- och familjeomsorgen vilket kräver att nya och mer flexibla lösningar hittas för kommunen ska kunna möta deras behov.

Ökad och förbättrad samverkan med landsting och skola är av stor vikt. En överenskommelse mellan Tyresö kommun och Stockholms läns landsting om lokal samverkan kring barn och ungdomar i behov av särskilt stöd tecknades under 2014 och kommer att följas upp under 2015.

SOSFS 2014:4, ”Våld i nära relationer”

Sedan 2014 är socialnämnden, enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) ”Våld i nära relationer”, skyldig att utan dröjsmål inleda en utredning om nämnden får kännedom om att ett barn kan ha utsatts för våld eller andra övergrepp av närstående eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående. Socialnämnden ska också bedöma risken för att barnet kommer att utsättas för eller bevittna ytterligare våld. Antalet utredningar ökar i och med de nya föreskrifterna, i och med att ärenden som gäller mindre allvarliga situationer inte längre kan avslutas efter en s.k. förhandsbedömning.

Våld i nära relationer – en folkhälsofråga

Den nationella samordnaren överlämnade under 2014 betänkandet ”Våld i nära relationer – en folkhälsofråga” (SOU 2014:49) till regeringen. Betänkandet innehåller vissa förslag om lagändringar. Det innehåller också ett stort antal förslag, råd och uppmaningar om hur samhällets insatser mot våld i nära relationer kan utvecklas. Bland annat föreslås

³ Socialdepartementet, Kommittédirektiv Dir. 2014:39

⁴ Socialdepartementet, SOU 2015:44

- att det i varje kommun bör inrättas en *operativ arbetsgrupp* mot våld i nära relationer, i vilken myndigheter ska samverka
- att *särskilda lotsar* och *barnlotsar* inom socialtjänsten bör hålla ihop insatser för personer och barn som utsatts för våld i nära relation
- att kommunernas ansvar för *skyddat boende för våldsutsatta* ska regleras i socialtjänstlagen samt att det ska krävas tillstånd för att driva skyddat boende
- att socialnämnden efter att ha avslutat en utredning ska ha möjlighet att *följa upp barnets situation* i upp till sex månader samt att kommunala mobila resursteam föreslås som ett offensivt stöd i arbetet på förskolan för de familjer som har behov av det
- inrättande av ett *nationellt kunskapscenter* på Socialstyrelsen om våld och övergrepp mot barn och att Inspektionen för vård och omsorg, IVO, ska uppdras att göra löpande tillsyn av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våldsutsatta barn.
- att *större fokus riktas mot våldsutövaren*, både kring repressiva och förebyggande insatser. Bland annat föreslås att socialnämnden ska erbjuda tillfälligt boende för våldsutövaren samt ge stöd och hjälp för att de som utövar våld mot närstående ska förändra sitt beteende.

Regeringen gav i september 2014 Socialstyrelsen i uppdrag att inventera rutiner, riktlinjer och andra dokument samt utvärdera om de befintliga dokumenten är adekvata och tillräckliga för socialtjänstens ansvar när det gäller stöd och hjälp till personer som har utsatts för våld i nära relationer. Om nuvarande riktlinjer inte fyller de behov som finns ska Socialstyrelsen föreslå hur socialtjänstens uppgifter på området kan förtydligas.

Påföljdsutredningen

Regeringen lämnade 2014 propositionen ”Tydligare reaktioner på ungas brottslighet” (prop. 2014/15:25) till riksdagen. Syftet är att påföljderna för unga som begår brott ska vara tydliga och konsekventa för att i högre grad bidra till att motverka brott och återfall.

För att förbättra samarbetet kring unga lagöverträdare föreslår regeringen

- en *lagreglerad samverkan* för kommuner och de myndigheter som handlägger ärenden om unga lagöverträdare
- *förstärkningar av insatserna* efter verkställigheten av slutna ungdomsvård i syfte att uppnå en mer enhetlig tillämpning av påföljden ungdomsvård
- att *verkställigheten av ungdomstjänst* som huvudregel ska inledas inom två månader från det att domen vunnit laga kraft i syfte att konsekvenserna av brottet blir tydligare för den unge ju kortare tid som går från det att brottet begicks tills påföljden verkställs
- att det *inte längre ska krävas att den unge samtycker* för att ungdomstjänst ska kunna väljas som påföljd

- att åtalsunderlåtelse för unga ska benämnas *straffvarning* för att tydliggöra att det är fråga om en reaktion på brott och en varning om att en mer ingripande påföljd kan komma att dömas ut

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2015.

Utredningen om tvångsvård för barn och unga

Regeringen gav 2012 en särskild utredare i uppdrag⁵ att se över lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Utredaren ska analysera behovet av förändringar och förtydliganden av regelverket. Vissa frågor som berör socialtjänstlagen, Sol, ingår också i uppdraget. Syftet med utredningen är att ytterligare stärka barnrättsperspektivet och rättssäkerheten för barn och unga som tvångsvårdas enligt LVU samt att bidra till kvalitetsutveckling inom den sociala barn- och ungdomsvården, med särskilt fokus på tvångsvård.

Under 2013 kompletterades utredningens uppdrag till att omfatta en översyn av olika former av placeringsalternativ för barns och ungas boende, vård och fostran enligt Sol och LVU samt att lämna förslag till fler alternativ än vad som finns i dag⁶. I februari 2014 lämnades delbetänkandet ”Boende utanför det egna hemmet – placeringsformer för barn och unga” (SOU 2014:3). Uppdraget kompletterades ytterligare under 2014⁷. Uppdraget ska slutredovisas i juni 2015.

Ensamkommande barn

Migrationsverket bedömer att ca 7 800 ensamkommande barn beräknas komma att söka asyl i Sverige under 2015⁸. Det innebär en kraftig uppräknings i förhållande till tidigare prognoser.

Sedan en lagändring under 2014⁹ har Migrationsverket utökade möjligheter att anvisa kommuner boendeplatser för ensamkommande barn. Genom lagändringen kan alla kommuner anvisas för att ta emot ensamkommande barn oavsett om kommunen har en överenskommelse med Migrationsverket om mottagande eller inte. En kommun kan inte överklaga ett beslut om anvisning.

Nationell samordnare för den sociala barn- och ungdomsvården

Regeringen har tillsatt en nationell samordnare som i dialog med ett antal kommuner ska stärka och stödja socialtjänsten i deras arbete med den sociala barn- och ungdomsvården. Ett mål med dialogerna är att ge inspiration och stimulera till att tänka nytt i det praktiska arbetet. I den nationella samordnarens plan ingår bland annat att besöka minst 50 kommuner (varav Tyresö är en) av varierande storlek och med en geografisk spridning.

Under våren 2015 har en första nationell dialog genomförts där representanter från kommuner, myndigheter, organisationer och aktörer inom den sociala barn- och ungdomsvården diskuterade bland annat förutsättningarna för en bra

⁵ Regeringen, kommittédirektiv 2012:79

⁶ Regeringen, Kommittédirektiv 2013:74

⁷ Regeringen, Kommittédirektiv 2014:87

⁸ Migrationsverkets informationsbrev ”Aktuellt om ensamkommande barn och ungdomar”, april 2015”.

⁹ 3 § lag (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

och likvärdig introduktion i yrkesrollen som socialsekreterare. De tog också upp frågan om vad som krävs för att utveckla och behålla kompetens och stabilitet hos socialsekreterare och arbetsledare. Vidare diskuteras frågan om olika aktörers roller och ansvar i utvecklingsarbetet.

Den nationella samordnaren kommer att bjuda in till flertalet hearings och rundabordsamtal med för uppdraget relevanta organisationer, forskare och myndigheter. Den sociala barn- och ungdomsvården är ett prioriterat område för regeringen och den nationella samordnaren kommer att återkoppla erfarenheter till barn-, äldre och jämställdhetsministern var tredje månad. Uppdraget sträcker sig från november 2014 till och med april 2017. Arbetet ska ske i samarbete med en rad olika aktörer, såsom Sveriges Kommuner och Landsting, Socialstyrelsen m fl.

Missbruk

UBÅT (Uppföljning av Beviljade Åtgärder) är en metod som utvecklats vid institutionen för psykologi, Umeå universitet för att utvärdera och beskriva åtgärder för klienter i missbruksvård. Resultaten från UBÅT visar att missbruk och psykiska problem har ökat över tid (åren 2008-2014). Tungt missbruk av alkohol, narkotika och svår psykisk problematik visar en tydlig ökning. Vidare visar resultaten att narkotikamissbruket har ökat mest medan klienter med avgränsade alkoholproblem har minskat. Dämpande preparat och cannabis är de vanligaste narkotiska preparaten och användningen av båda dessa har ökat under perioden.¹⁰ Tyresö har anslutit sig till detta forskningsprojekt.

¹⁰ Armelius, Kerstin och Bengt-Åke, ”Ubåtsnytt nr 3”, 2014-08-12.

3 Metod och avgränsningar

Vid analys av kommunens verksamheter är jämförelser över tid viktiga för att visa hur utvecklingen har sett ut. Behovsplanen för individ- och familjeomsorgen är utformad med fokus på utveckling över tid samt nulägesbeskrivning och jämförelser med framförallt riket och Stockholms län samt i några delar jämförbara kommuner.

När det gäller individ- och familjeomsorgens verksamheter finns det både individuella och strukturella orsaker till behovet av stöd. Behovet kan påverkas av faktorer som ligger utom ramen för vad verksamheterna kan påverka såsom arbetsmarknadsläget, utvecklingen av socialförsäkringssystemet, konjunkturläget, tillgången till bostäder m.m. Vidare kan ett enda ärende där den sociala problematiken är mycket svår ha en stor påverkan på verksamheternas ekonomiska utfall. Det innebär att in- och utflyttning till och från kommunen kan ha en stor inverkan för individ- och familjeomsorgen samtidigt som det är mycket svårt att förutse om just de som väljer att flytta till eller från kommunen under planperioden har behov av eller kommer att få behov av stöd från socialtjänsten. Den demografiska utvecklingen i kommunen har en viss inverkan på utvecklingen för individ- och familjeomsorgen men på grund av ovanstående faktorer bör befolkningsprognoser användas med försiktighet vid beräkning av kommande behov. I behovsplanen görs därför inga detaljerade beräkningar utifrån demografiska prognoser men i de fall där så är möjligt har en grov uppskattning för planperioden gjorts. Beräkningarna i behovsplanen ska användas med viss försiktighet då det finns så många samverkande faktorer.

Behovsplanen är uppdelad i följande verksamhetsområden – ekonomiskt bistånd, vuxna personer med missbruks- och beroendeproblem, familjerätt, familjevård, familjerådgivning samt barn- och ungdomsvård.

4 Ekonomiskt bistånd

Tyresö har en låg andel biståndsmottagare i jämförelse med likartade kommuner och antalet biståndsmottagare har minskat de senaste åren.

Försörjningsproblem är den vanligaste orsaken till att personer kommer i kontakt med socialtjänstens individ- och familjeomsorg. När det gäller ekonomiskt bistånd är socialtjänstens huvuduppgift att ge stöd så att vuxna ska kunna klara sin varaktiga försörjning på egen hand. Den andra uppgiften är att ge ekonomiskt bistånd till dess att detta mål är uppnått.¹¹

Enligt Socialstyrelsens definition avser ekonomiskt bistånd dels försörjningsstöd och dels ekonomiskt bistånd för livsföring i övrigt. Försörjningsstöd avser de vanligaste och regelbundet återkommande levnadskostnaderna. Ekonomiskt bistånd för livsföring i övrigt gäller t.ex. för mer tillfälliga eller sällan förekommande ekonomiska behov som t ex hälso- och sjukvård, tandvård, glasögon etc.¹²

Socioekonomiska förutsättningar

Orsakerna till behovet av ekonomiskt bistånd är både strukturella och individuella. Om man ser till befolkningens samlade behov påverkas det av en rad faktorer som också är samverkande. Det gäller främst konjunkturläget, situationen på arbetsmarknaden, utformningen av samhällets trygghetssystem samt inkomst- och kostnadsutvecklingen. Nivån på biståndsmottagandet varierar därför över tid beroende på faktorer som är svåra att påverka inom ramen för den kommunala individ- och familjeomsorgen. Vid jämförelser med andra kommuner och vid analys av kommunens omfattning av ekonomiskt bistånd måste man därför ta hänsyn till kommunens socioekonomiska förutsättningar i förhållande till övriga kommuner.¹³

Utifrån förhållandena 2013 är Tyresö en kommun som har en ganska låg risk för behov av ekonomiskt bistånd jämfört med rikets övriga kommuner.¹⁴

¹¹ Socialstyrelsen, okt. 2014: "Öppna jämförelser om ekonomiskt bistånd 2014. Del 2 Omfattningen av ekonomiskt bistånd" s 8.

¹² Socialstyrelsen, sept. 2014: "Statistik över försörjningshinder och ändamål med ekonomiskt bistånd 2013" s 28.

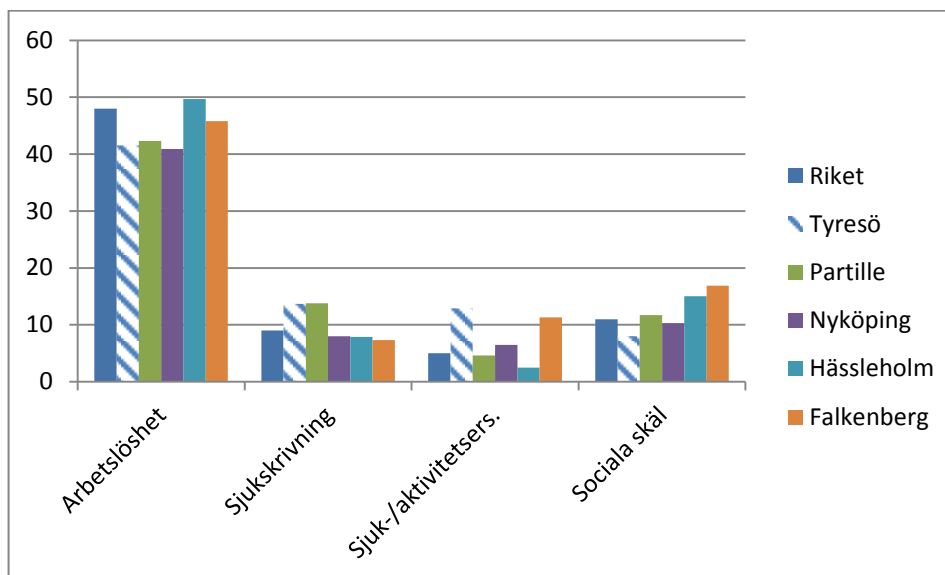
¹³ Socialstyrelsen, oktober 2014: "Öppna jämförelser av ekonomiskt bistånd 2014. Del 2 Omfattningen av ekonomiskt bistånd", s 8.

¹⁴ Socialstyrelsen, oktober 2014: "Öppna jämförelser av ekonomiskt bistånd 2014. Del 2 Omfattningen av ekonomiskt bistånd", s 12 och 36 samt resultattabeller.

Försörjningshinder

Med försörjningshinder avses orsaken till att ett hushåll helt eller delvis saknar egen försörjning och därför är i behov av ekonomiskt bistånd.

Diagram 1: Försörjningshinder, andel i % av vuxna biståndsmottagare, riket, Tyresö, jämförbara kommuner, 2013

Källa: Socialstyrelsen, september 2014: ”Statistik över försörjningshinder och ändamål med ekonomiskt bistånd 2013”

Av biståndsmottagarna i Tyresö var knappt 42 procent arbetslösa¹⁵ år 2013. För riket uppgick andelen arbetslösa biståndsmottagare till 48 procent. I Tyresö var sjukskrivning med läkarintyg det näst vanligaste försörjningshindret 2013 (14 an), därefter sjuk- eller aktivitetsersättning¹⁶ (13 procent) och sedan sociala skäl (8 procent). I riket var sociala skäl¹⁷ det näst vanligaste. Jämfört med riket har Tyresö en hög andel biståndsmottagare vars försörjningshinder 2013 var sjuk- eller aktivitetsersättning (13 procent).

Det senaste årets utveckling¹⁸ i Tyresö visar en minskning av arbetslöshet och sjuk- eller aktivitetsersättning som försörjningshinder samt en ökning av sociala skäl och sjukskrivning.

¹⁵ ”Person som är arbetslös men har arbetsförmåga på heltid eller deltid och står till arbetsmarknadens förfogande” (ibid.).

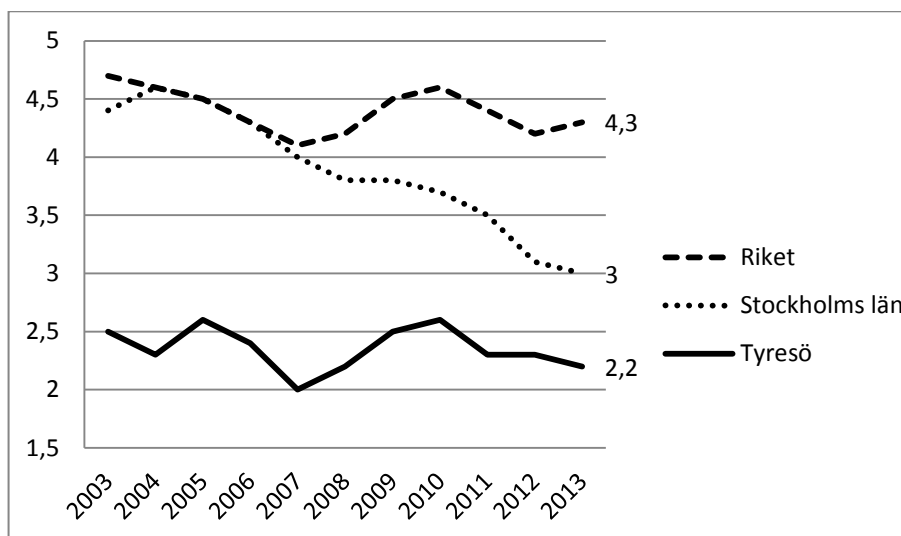
¹⁶ ”Person som har otillräcklig inkomst eller väntar på beslutad utbetalning av sjuk- eller aktivitetsersättning från Försäkringskassan” (ibid.).

¹⁷ ”Person som inte står till arbetsmarknadens förfogande och har nedsatt arbetsförmåga. Det krävs utredning av arbetsförmåga, social eller medicinsk” (ibid.).

¹⁸ Tyresö kommuns verksamhetsstatistik

Andelen biståndsmottagare

Diagram 2: Andel biståndsmottagare i % av befolkningen, riket, Stockholms län, Tyresö, 2003-2013

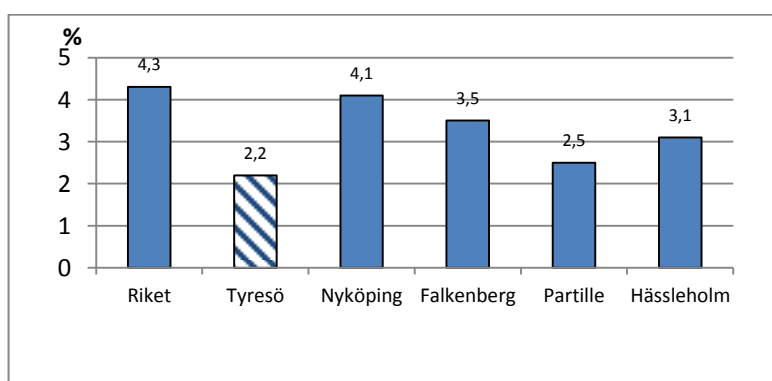

Källa: Socialstyrelsens statistikdatabas, oktober 2014

Obs. T.o.m. år 2011 ingår introduktionsersättning i statistiken över ekonomiskt bistånd.

Under perioden 2003-2013 har andelen biståndsmottagare i procent av befolkningen, inklusive barn, varierat mellan 2-2,6 procent i Tyresö. Medelvärdet har varit 2,4 procent. I riket och Stockholms län har andelen biståndsmottagare legat högre. I riket har variationerna under åren motsvarat Tyresös medan Stockholms län har andelen biståndsmottagare minskat under hela perioden.

Diagram 3: Andel biståndsmottagare i % av befolkningen, riket, Tyresö, jämförbara kommuner, 2013

Källa: Socialstyrelsens statistikdatabas, oktober 2014. Urval utifrån likhetsutsökning i Kolada.

I jämförelse med likartade kommuner¹⁹ framgår att Tyresö har lägst andel biståndsmottagare i procent av befolkningen.

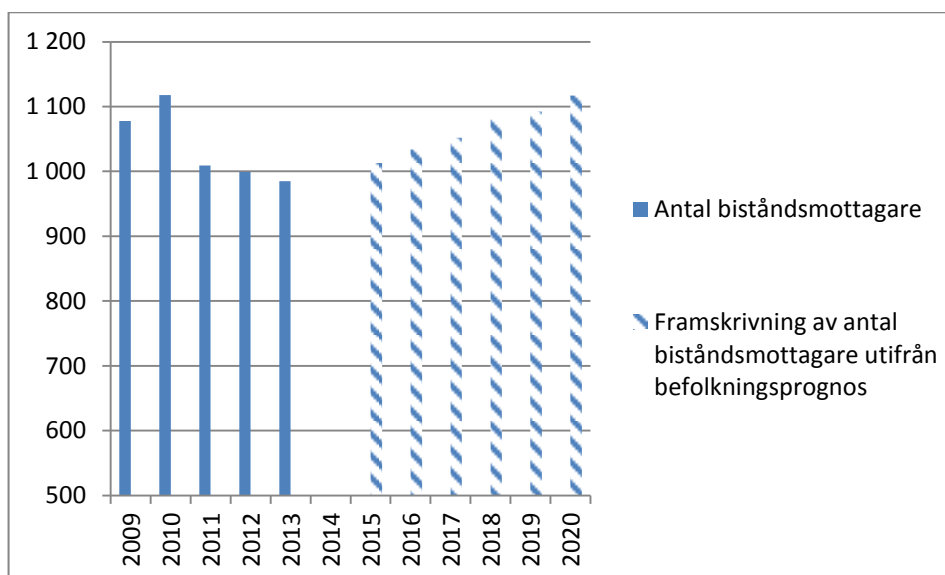
¹⁹ Likhetsutsökning i Kolada

Antalet biståndsmottagare

För Tyresö uppgick antalet biståndsmottagare till 985 personer 2013, varav 285 barn. Antalet hushåll i Tyresö som fick ekonomiskt bistånd uppgick till 630.²⁰

Utvecklingen det senaste året visar att antalet nya bidragstagare legat på en något lägre nivå än föregående år.

Diagram 4: Antal biståndsmottagare i Tyresö under perioden 2009 - 2014

Källa: Socialstyrelsens statistikdatabas, maj 2015
Obs! Officiell statistik för 2014 ännu ej tillgänglig

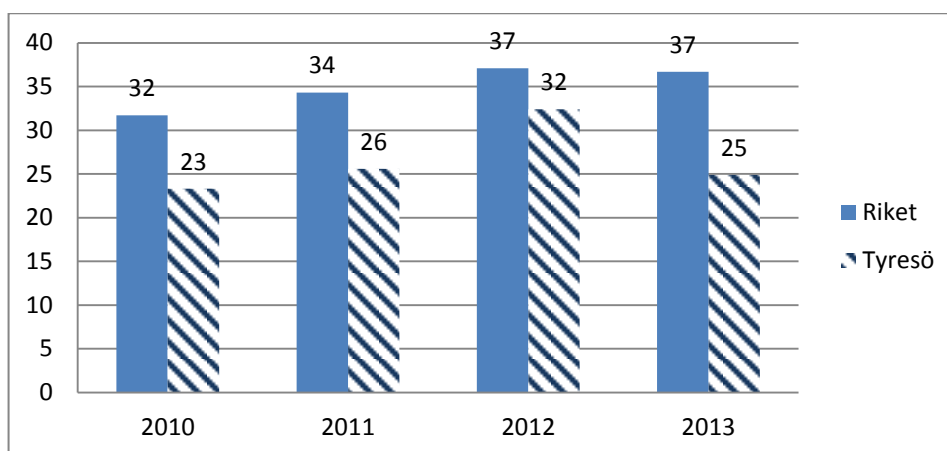
I diagram 4 framgår hur antalet biståndsmottagare har utvecklats från 2009 till 2013. Där visas också en framskrivning av hur antalet skulle öka om man utgår från att bidragsmottagare ökar i samma takt som befolkningen beräknas öka enligt befolkningsprognosen under perioden 2016-2020. Med en sådan beräkning skulle antalet biståndsmottagare öka med drygt 80 personer under planperioden.

Med tanke på dels minskningen av antalet och andelen biståndsmottagare senast åren och dels att kommande befolkningsökning till stor del består av inflyttning till nybyggnation samt permanentbosättning i fritidshus är det inte troligt att antalet biståndsmottagare ökar i samma takt som befolkningen.

²⁰ Socialstyrelsens statistikdatabas 2014-10-31.

Långvarigt ekonomiskt bistånd

Diagram 5: Andel biståndsmottagare med långvarigt ekonomiskt bistånd 2010-2013

Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser av ekonomiskt bistånd 2014. Första mätningen gjordes år 2010 varför jämförelser över en längre tidsperiod inte är möjlig.

Vid långvarigt ekonomiskt bistånd (10-12 månader) ökar risken för utanförskap och möjligheten till fast förankring på arbetsmarknaden minskar.²¹ Av Socialstyrelsens Öppna jämförelser av ekonomiskt bistånd 2014 framgår att det långvariga biståndsmottagandet har ökat under de senaste åren, även om utfallet för 2013 var lägre än för 2012. I riket ökade andelen biståndsmottagare med långvarigt bistånd från 32 till 37 procent under den senaste fyraårsperioden, vilket motsvarar en ökning om 16 procent. I Tyresö ökade andelen från 23 till 25 procent under samma period, vilket motsvarar en ökning om knappt åtta procent. Under 2012 hade Tyresö ett mycket högt utfall, drygt 32 procent. Utfallet 2013 var lägre än för både 2012 och 2011.²² En anledning till det höga utfallet 2012 var att många då blev utförsäkrade från Försäkringskassan på grund av nya regler. Detta ledde till ett 100-tal nya ärenden som blev långvariga.

²¹ Socialstyrelsen, pressmeddelande den 29 oktober 2014

²² Socialstyrelsens Öppna jämförelser av ekonomiskt bistånd 2011, 2012, 2013 och 2014.

5 Vuxna personer med missbruks- /beroendeproblem

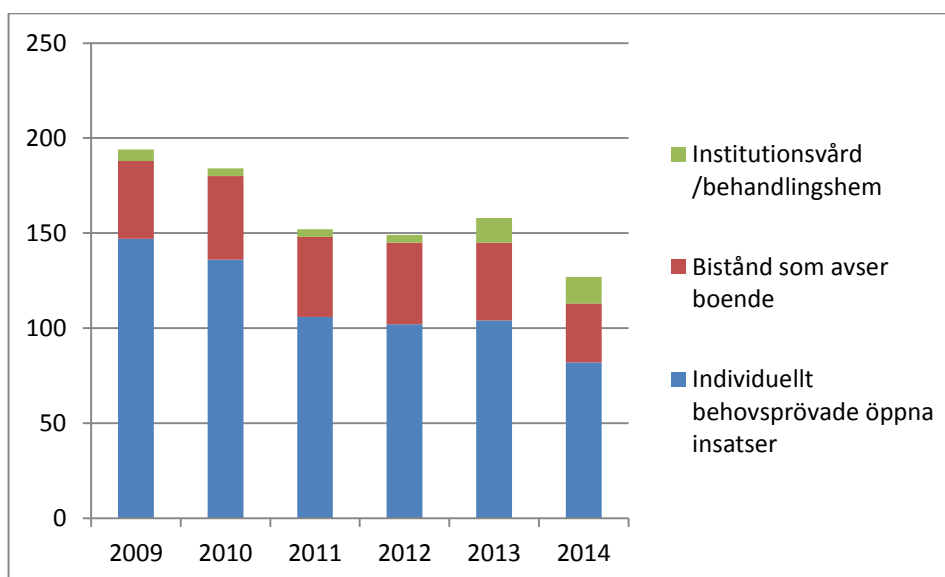
Övervägande andelen av insatser ges i form av öppna insatser. I jämförelse med likartade kommuner har Tyresö högt antal öppna insatser.

Ungefär tio procent av den vuxna befolkningen beräknas missbruka eller vara beroende av alkohol, narkotika eller läkemedel²³. Därtill kommer deras närstående, barn och vuxna som också kan vara i behov av stöd och hjälp. Det är socialnämndens uppgift att aktivt sörja för att den enskilde får den hjälp och vård som han eller hon behöver för att komma ifrån sitt missbruk. Denna hjälp och vård ska planeras i samförstånd med den enskilde. Den övervägande delen av socialtjänstens insatser ges i öppenvård. Stöd i öppenvården ges genom biståndsbeslut och till viss del utan särskilt biståndsbeslut. Bistånd kan också ges som avser olika boendeformer eller behandlingshem (frivilliga institutionsvård) i syfte att avhjälpa missbruk²⁴. Det finns också möjlighet att besluta om insatser mot den enskildes vilja²⁵.

Under 2014 inkom 385 anmälningar, ansökningar och begäran om yttrande, vilket är en ökning från år 2013 då det inkom 335 stycken.

I diagram 6 visas hur insatserna till vuxna med missbruksproblem fördelar sig mellan öppna insatser²⁶, boende och institutionsvård samt utvecklingen sedan 2009. Personer som vårdats enligt LVM (tvångsvård) ingår inte i dessa uppgifter.

Diagram 6: Vuxna med missbruksproblem, antal insatser den 1 november, Tyresö, 2009-2014

Källa: Socialstyrelsens statistikdatabas, maj 2015

²³ Öppna jämförelser 2014, Missbruks- och beroendevården

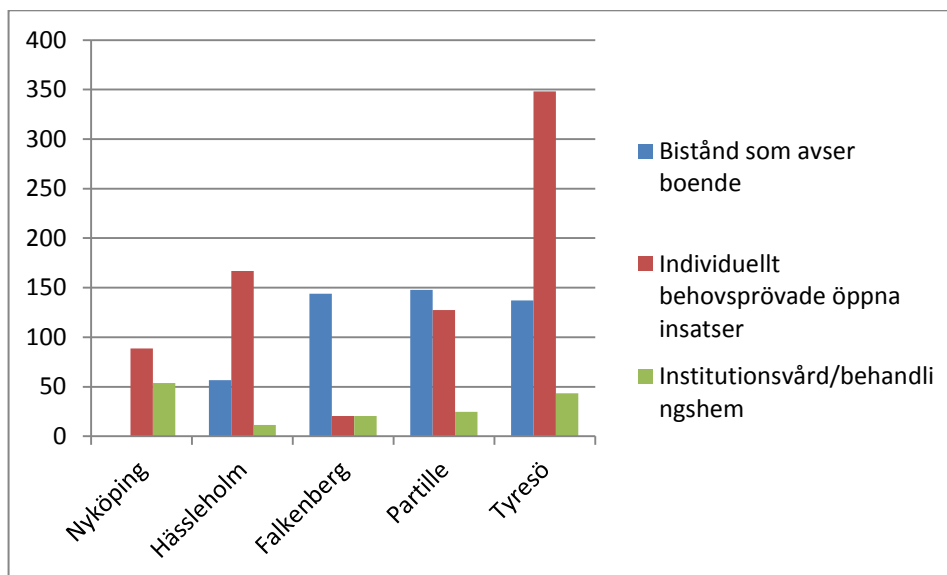
²⁴ Socialtjänstlagen (2001:453), SoL, 4 kap. 1 §

²⁵ Lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, LVM

²⁶ För år 2014 ingår ej personer i 12-stegsbehandling Måsen

Det totala antalet personer med bistånd har minskat i Tyresö sedan 2009, vilket även följer utvecklingen i Stockholms län och riket²⁷.

Diagram 7: Vuxna med missbruksproblem, insatser per 100 000, Tyresö och jämförbara kommuner, 2013

Källa: Socialstyrelsens statistikdatabas, maj 2015

Som framgår av diagrammet har Tyresö fler öppna insatser än jämförbara kommuner. En orsak till det är att kommunen har en utbyggd egen strukturerad öppenvård. När det gäller insatsen boende ligger Tyresö i nivå med ett par av de jämförbara kommunerna.

Antalet personer som under året haft insats i form av boende har ökat från drygt 60 personer år 2013 till drygt 100 personer år 2014 medan antal boendedygn inte har ökat i samma takt. Antalet boendedygn per person har minskat från 199 till 127 dygn per person i genomsnitt. Sammantaget innebär det att antalet dygn i boende eller institutionsvård totalt har ökat med cirka 10 procent, från 15 300 dygn till 16 900 dygn.

Under 2013 hade Tyresö sex LVM-placeringar, vilket var mer än det varit någon gång tidigare. Under 2014 fanns en LVM-placering.

²⁷ Socialstyrelsen, Tillståndet och utvecklingen inom hälso- och sjukvård och socialtjänst, februari 2015

6 Familjerätt

Frivilla samarbetsamtal fyller en viktig funktion, efterfrågan är stor och behoven kommer sannolikt att öka.

Familjerätten ger råd och stöd, genomför utredningar och medverkar till avtal om vårdnad, boende och umgänge, erbjuder samarbetsamtal, handlägger adoptioner och fastställer faderskap. Familjerätten verkställer också beslut som tingsrätten fattat om umgängesstöd och ansvarar för att ansöka hos Tingsrätten om särskilt förordnad vårdnadshavare.

I vårdnads, boende och umgängesutredningar har 22 barn varit aktuella under 2015, jämfört med 21 barn under 2013 och 17 barn under 2012.

Sedan 2010 har antalet vårdnad, boende och umgängesutredningar minskat något.

Barn som fått umgängesstöd via tingsrätten är en kategori som ökat de senaste åren. Under 2014 fattade tingsrätten beslut om att familjerätten skulle verkställa umgängesstöd för 20 barn, jämfört med 15 barn under 2013.

Frivilliga samarbetsamtal fyller en viktig preventiv funktion. Under perioden 2009 till 2013 har antalet barn vars föräldrar deltagit i frivilliga samarbetsamtal i Tyresö ökat de senaste tre åren. De frivilliga samarbetsamtalen har också ökat i relation till befolkningen.

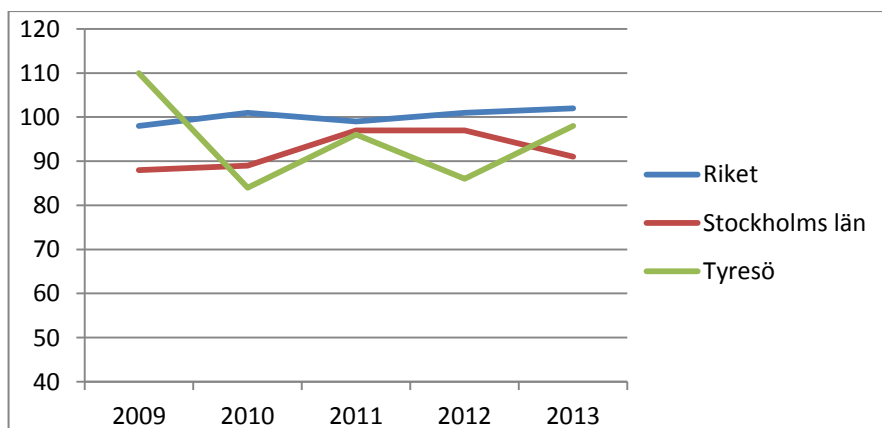
Tabell 1: Antal barn vars föräldrar deltagit frivilliga samarbetsamtal, Tyresö, 2009-2014

År	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Antal	122	92	105	93	105	112

Källa: Socialstyrelsens statistikdatabas, april 2015

En jämförelse med riket och Stockholms län av antalet frivilliga samarbetsamtal per 10 000 barn visas i diagram 8.

Diagram 8: Antal barn vars föräldrar deltagit i samarbetsamtal per 10 000 barn 0-17 år, riket, Stockholms län, Tyresö, 2009-2013

Källa: Socialstyrelsens statistikdatabas, april 2015

Familjerätten har kö till frivilliga samarbetsamtal. I takt med att Tyresös invånare ökar kommer än fler föräldrar som i separationer är oeniga om barns vårdnad, boenden, umgänge och försörjning att ansöka om samarbetsamtal.

Familjerätten har ansvar för att ansöka hos Tingsrätten om särskilt förordnad vårdnadshavare. Under 2014 har talan väckts för åtta ensamkommande barn som beviljats permanent uppehållstillstånd. Behovet väntas öka då kommunen tecknat avtal med Migrationsverket om att utöka antalet från 9 till 24 asylsökande barn.

7 Familjevård

Fler jour- och familjehem behöver rekryteras.

Familjevården ska säkerställa att de barn och ungdomar som placeras i jour- och familjehem får den hjälp och det stöd de behöver. Verksamheten rekryterar familjehem, jourhem, kontaktfamiljer och kontaktpersoner. Under lång tid har det varit svårt att rekrytera tillräckligt många jour- och familjehem i förhållande till behovet. Stödet till de biologiska föräldrarna är en viktig del i om placeringen ska bli framgångsrik för barnen.

Under 2014 har 68 barn och ungdomar varit placerade i **familjehem** vilket kan jämföras med 75 placerade barn och ungdomar under 2013.

Ett prioriterat mål har varit att rekrytera familjehem till ensamkommande flyktingbarn. Under 2014 rekryterades åtta nya familjehem till denna målgrupp. Utifrån att kommunen kommer ta emot fler ensamkommande barn kommer behovet av familjehem att öka. Under 2015 behöver minst 10 nya familjehem rekryteras för målgruppen.

De senaste åren har antalet barn och ungdomar som varit i behov av **jourhem** ökat markant. Totalt var 65 barn och ungdomar placerade i jourhem någon gång under 2014, varav 48 var placerade i egna jourhem och 17 i köpta jourhem. 2013 var antalet 52 barn och ungdomar. Totalt finns 12 egna jourhem, varav fem rekryterades under 2014.

Antalet barn och ungdomar som haft insats i form av **kontaktfamilj** är 31 barn, fördelat på 22 kontaktfamiljer.

2013 beviljades 58 ungdomar **kontaktperson**, varav 11 bestod i insatsen kvalificerade kontaktpersoner. Under 2014 har 69 barn och ungdomar fått stöd av kontaktperson, varav 22 personer av kvalificerad kontaktperson. Insatsen tenderar att öka och ungdomarnas problematik är av svårare karaktär.

8 Familjerådgivning

Antalet personer som besökt familjerådgivning har under de senaste åren legat på en relativt konstant nivå i såväl riket som länet och kommunen sett i relation till befolkningsutvecklingen.

Tabell 2 Antal personer som besökt familjerådgivning, per 1000 i befolkningen 18-69 år, Tyresö, riket, Stockholms län, 2009-2013

	2009	2010	2011	2012	2013
Tyresö	20	13	11	15	14
Stockholms län	13	12	11	12	13
Riket	10	9	9	9	9

Källa: Socialstyrelsens årliga sammanställning ”Kommunal familjerådgivning år 2009/2010/2011/2012/2013

År 2013 fick 407 personer i Tyresö familjerådgivning som kommunen upphandlat enligt LOU. Det antalet motsvarar en andel om 1,4 procent av det totala antalet personer 18-69 år i kommunen samma år. Om andelen skulle vara konstant under hela planperioden skulle det innebära att antalet personer som söker familjerådgivning genom kommunen kommer att öka med 28 personer under 2016-2020.²⁸

²⁸ Antalet invånare 18-69 år i Tyresö kommun ökar med 1 975 personer under perioden 2016-2020. $1\,975 \cdot 0,014 = 28$.

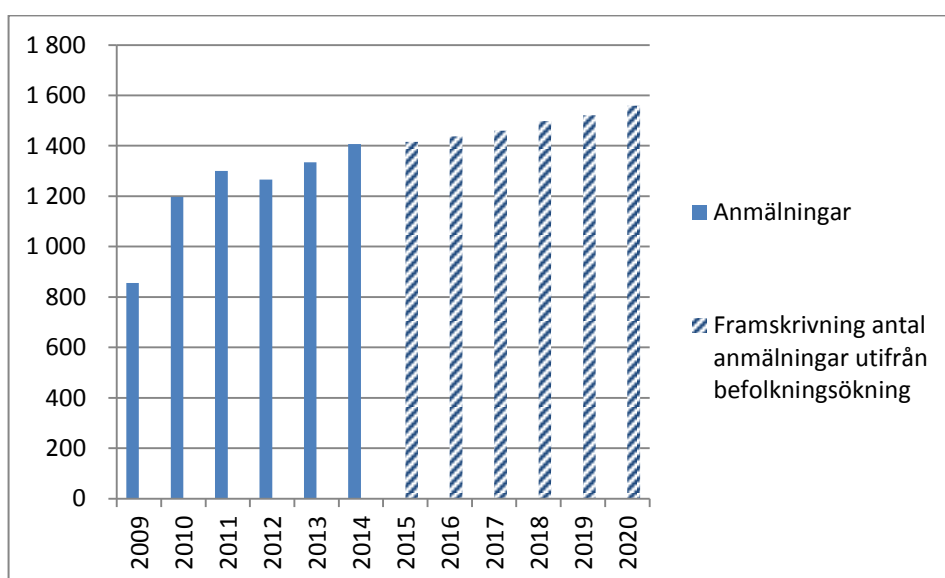
9 Barn- och ungdomsvård

Antalet anmälningar och utredningar ökar. Tyresö har högre andel barn och unga placerade i familjehem än på institution jämfört med riket.

Tidiga insatser ger bättre förutsättningar för en god livssituation. Ett samarbete mellan socialtjänsten och skola/förskola har medfört en ökning av antalet anmälningar och utredningar i tidigare skede. Nya personalgrupper inom t ex skola och förskola har fått kunskaper i att vara uppmärksamma och att anmäla.

Anmälningar och utredningar

Diagram 9: Antalet anmälningar barn och unga, Tyresö, 2009-2014

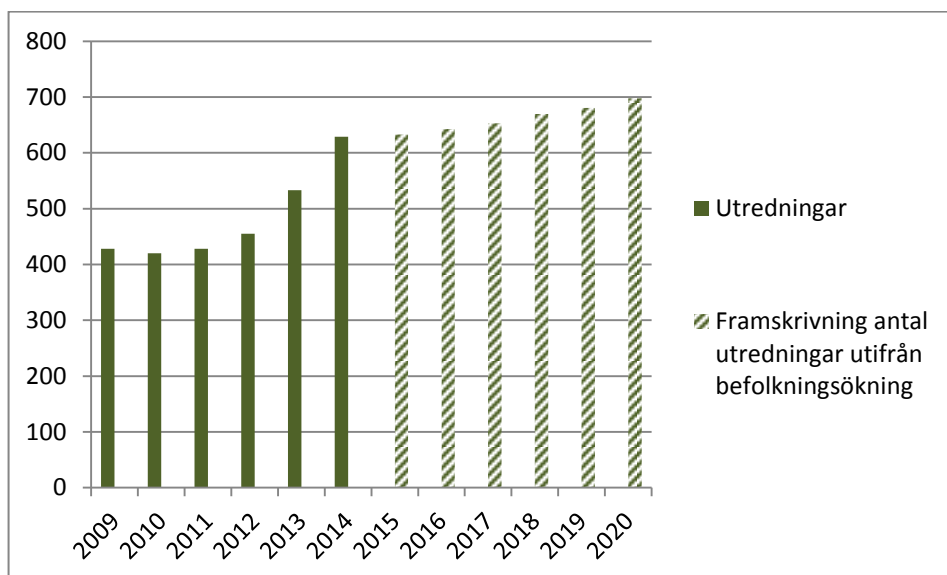

Källa: Tyresö kommuns verksamhetsstatistik

Antalet anmälningar avseende barn och unga har ökat under perioden 2009 till 2014. Befolkningen 0-20 år har också ökat under den perioden. I relation till befolkningen har även den procentuella andelen anmälningar ökat från 7 procent år 2009 till 11 procent år 2014 av den totala befolkningen i åldern 0-20 år. D.v.s. andelen anmälningar har ökat mer än befolkningsökningen.

I diagram 9 visas hur antalet anmälningar kan komma att utvecklas under planperioden utifrån att antal invånare i åldern 0-20 år beräknas öka.

De tre vanligaste anmälningsorsakerna 2014 var förälders missbruk, våld i familj eller eget missbruk.

Diagram 8: Antalet inledda utredningar barn och unga, Tyresö, 2009-2014

Källa: Tyresö kommuns verksamhetsstatistik

Antalet utredningar avseende barn och unga har ökat under perioden 2009 till 2014. Befolkningen 0-20 år har också ökat under perioden. I relation till befolkningen har även den procentuella andelen utredningar ökat från 3 procent år 2009 till 5 procent år 2014 av den totala befolkningen i åldern 0-20 år. D.v.s. andelen utredningar har ökat mer än befolkningsökningen.

I diagram 10 visas hur antalet utredningar kan komma att utvecklas under planperioden enbart utifrån att antal invånare i åldern 0-20 år beräknas öka utifrån befolkningsprognosen.

Tabell 3: Andel anmälningar som föranlett utredning barn och unga, Tyresö, 2009-2014

År	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Procent	50	35	33	36	40	45

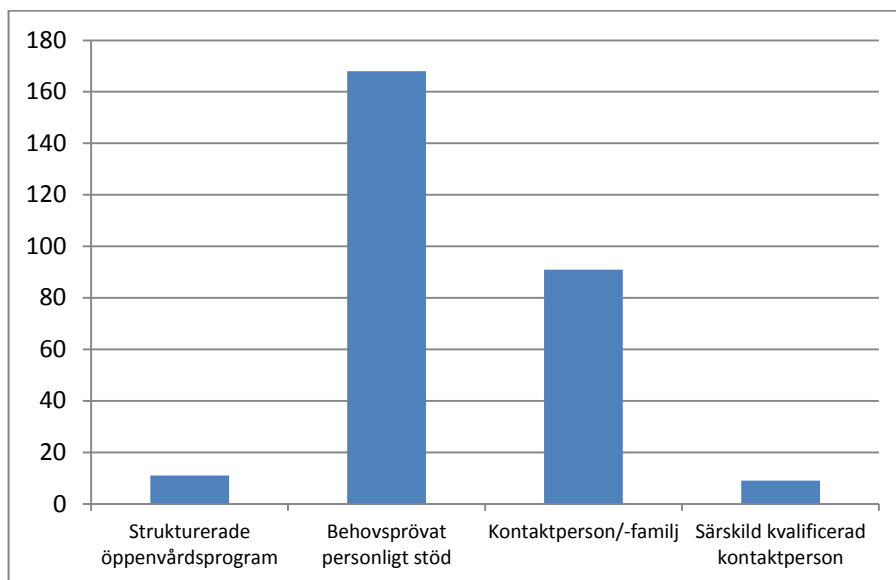
Källa: Tyresö kommuns verksamhetsstatistik

De senaste åren har en ökande andel av anmälningarna lett till utredning.

Öppenvård

Drygt 29 000 barn hade beslut om behovsprövad öppenvårdsinsats i november 2013 i riket. Insatsen kontaktperson/kontaktfamilj fortsätter att minska.

Diagram 11: Antal barn och unga med behovsprövad öppenvårdsinsats någon gång under året, Tyresö, 2013

Källa: Socialstyreslen, Barn och unga – insatser år 2013

Andelen barn och unga 0-20 år som var föremål för individuellt behovsprövade öppna insatser någon gång under 2013 var i Tyresö 0,9 procent av det totala antalet barn och unga 0-20 år. Motsvarande andel för Stockholms län var 1,0 procent och för riket 1,4 procent.

Behovsprövat personligt stöd kan t ex vara familjebehandling, stödkontakter.

Placeringar familjehem och institution

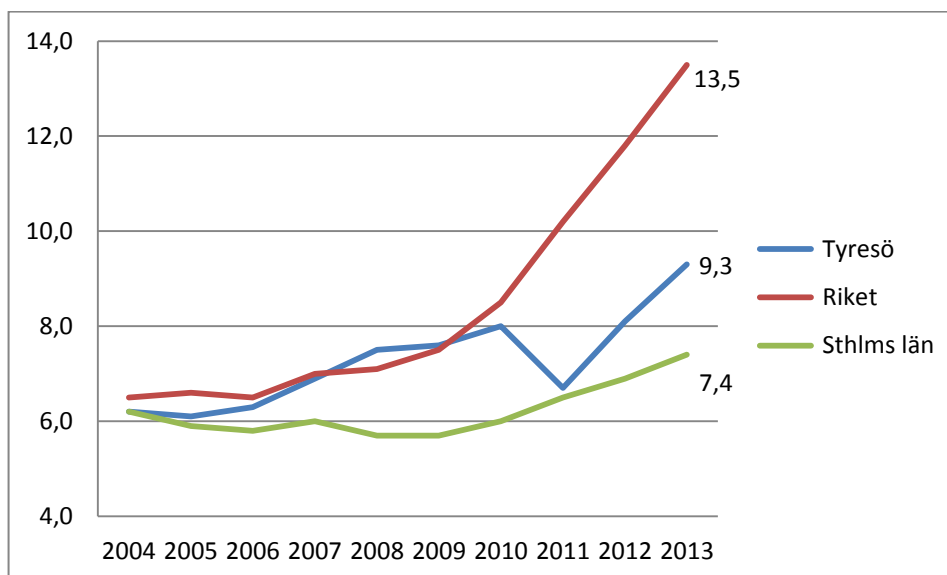
Barn och unga som får insatser i form av placering utanför det egna hemmet (haldygnsinsats) får det antingen till följd av brister i omsorgen/missförhållanden i hemmet eller till följd av barnets/den unges eget beteende.²⁹ De flesta placeringar är kortvariga och avser tonåringar. För drygt tio procent av alla barn i riket som placeras sker placeringen dock i tidig ålder och de tillbringar över tio år i samhällsvård, främst i familjehem.³⁰

Barn och unga som behöver vård utanför det egna hemmet placeras på institution eller i familjehem. Fler pojkar än flickor fick haldygnsinsats under 2013 (62 procent) vilket är en fortsatt ökning av pojkarnas andel. Familjehem är den vanligaste placeringsformen för både pojkar och flickor.

²⁹ Socialstyrelsen och Skolverket, 2013: "Placerade barns skolgång och hälsa – ett gemensamt ansvar", s 19f.

³⁰ SOU 2009:68, "Lag om stöd och skydd för barn och unga", s 401.

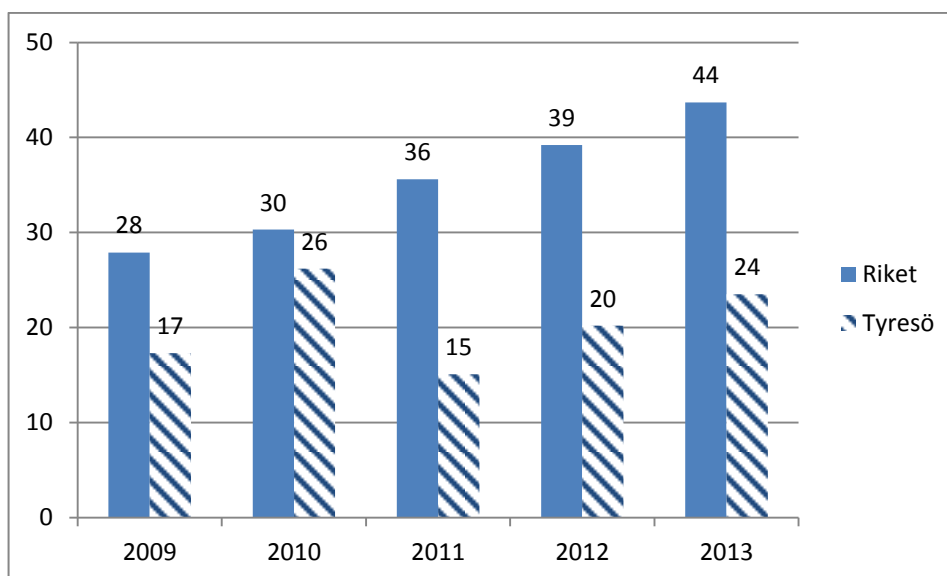
Diagram 12: Barn och unga 0-20 år placerade på institution eller familjehem, antal/1000 invånare, Tyresö, riket, Stockholms län, 2004 - 2013

Källa: Kommun- och landstingsdatabasen, Kolada, april 2015

Antalet placeringar av barn och unga i Tyresö var år 2013 9,3 per 1000 invånare. Antalet har ökat de senaste två åren från 6,5 år 2011 till 9,3 per 1000 invånare år 2013. Ökning har skett såväl i Tyresö som i Stockholms län och riket. Ökningen är något större i Tyresö jämfört med Stockholms län men lägre i Tyresö än i riket.

Diagram 13: Institutionsplaceringar, andel i % av det totala antalet placerade barn och unga 0-20 år, Tyresö och riket, 2009 - 2013

Källa: Kommun- och landstingsdatabasen, Kolada, november 2014

Av placerade barn och unga 2013 i Tyresö är cirka 77 procent placerade i familjehem och 23 procent på institution. I riket är 56 procent placerade i familjehem och 44 procent på institution.

De senaste åren har andelen placerade barn och unga på institution ökat. Totalt i riket sammanfaller den ökningen med ökningen av antalet barn som kommit till Sverige utan sina vårdnadshavare för att söka asyl. Merparten av de ensamkommande barnen placeras på HVB (Hem för vård eller boende) med stöd av SoL.

Under perioden 2016-2020 beräknas antalet barn och unga 0-20 år öka med drygt 1300 personer i Tyresö kommun. Om man gör en framskrivning med antagandet att samma andel barn och unga i Tyresö har behov av placering på institution eller familjehem de kommande åren skulle det innebära en ökning med mellan 10-15 personer.

Ensamkommande barn

Antalet ensamkommande barn som kommer till Sverige för att söka asyl är kraftigt ökande. Under 2014 sökte cirka 7050 ensamkommande barn asyl i Sverige³¹, vilket är en ökning med drygt 80 procent jämfört med 2013.

Individ- och familjeomsorgens bedömning är att de som har kommit till kommunen på senare tid har ett större vårdbehov än de som har kommit tidigare, som en följd av att de nu ofta kommer direkt från krigshärjade områden.

Kommunens nuvarande överenskommelse med Migrationsverket omfattar 24 platser för asylsökande ensamkommande barn och 16 platser för barn med permanent uppehållstillstånd.

För närvarande³² ansvarar kommunen för totalt 54 ensamkommande ungdomar, varav 28 är asylsökande.

När en ungdom som söker asyl får permanent uppehållstillstånd får kommunen anvisning med en ny asylsökande ungdom och har samtidigt fortsatt ansvar för den som fått permanent uppehållstillstånd. Det innebär att en boendeplats för asylsökande i förlängningen genererar behov av fler boendeplatser för ensamkommande barn som har beviljats uppehållstillstånd (s.k. PUT-platser). Under 2015 beräknas varje asylplats omsättas 1,7 gånger.³³ Utvecklingen av antalet PUT-platser är beroende av Migrationsverkets handläggningstid samt hur många som beviljas uppehållstillstånd.

En uppskattning för kommande år visar att utifrån 24 asylsökande så är prognosen att det blir 41 ungdomar ($24 * 1,7$) varje år som kommunen har ansvaret för tills de blir 21 år

³¹ Migrationsverket, april 2015

³² Januari 2015

³³ Länsstyrelsen 2014-11-11: "Reviderad information angående fördelningstal 2015 avseende mottagande av nyanlända och asylsökande ensamkommande barn" bilaga 2.

10 Viktiga behovsområden under planperioden 2016-2020

Barn och ungdomar

Fler anmälningar avseende barn och unga inkommer än tidigare. En orsak är att många verksamheter nu har särskilda barnombud och flera nya personalgrupper är inskolade i att vara uppmärksamma och anmäla.

Tidiga insatser ger bättre förutsättningar för en god livssituation. Forskningen visar att det finns mycket man kan göra i olika delar av samhället för att förebygga en negativ utveckling. Att utveckla det förebyggande och motiverande arbetet där stöd kan ges snabbt och utan föregående utredning och biståndsbeslut är ett sätt. Vidare att fortsätta arbeta med evidensbaserade föräldrastödsprogram och fortsätta utveckla samarbetet med skolorna och förskolorna. Att behålla barn och ungdomar på hemmaplan och arbeta med beteendekorrigeringar i skolan är långsiktigt mer ”lyckosamt” än att placera barnen och ungdomarna utanför hemmet

Det ökande antalet barn och unga med funktionsnedsättning kräver att nya och mer flexibla lösningar hittas för att möta deras behov. Framförallt är det viktigt att öka och förbättra samverkan med landsting och skola för en helhetssyn av barn och unga.

Det är stor personalomsättning bland handläggare som utreder barn och unga vilket är ett nationellt problem. Det är svårt i hela landet att rekrytera personal med erfarenhet. Att handläggare som utreder barns behov har rätt kompetens och erfarenhet är betydelsefullt för kvaliteten i barn- och ungdomsvården³⁴. Insatser har gjorts i Tyresö för att komma tillrätta med situationen och detta arbete måste fortsätta med kraft med målet att minska personalomsättning, att rekrytera och behålla personal.

Våld i nära relationer

Arbetet kring våld i nära relationer är i högsta grad aktuellt både på nationell nivå och i kommunen. Socialtjänsten ska ge personer som är utsatta för våld i nära relation råd och stöd, skydd och insatser och ska också arbeta förebyggande. Målet för detta arbete är att våldet ska upphöra och att de utsatta får adekvata stödinsatser. Barn och ungdomar som bevittnat eller själva varit utsatta för våld i nära relationer uppmärksammas ofta inom förskolan och skolan. Det pågående samarbetet i Tyresö mellan socialtjänsten och förskolan/skolan har varit framgångsrikt och bör fortsätta att utvecklas vidare. När det gäller skyddat boende är behoven stora och samvekan med närliggande kommuner pågår och behöver utvecklas vidare.

Staten vill lägga över större ansvar på kommunerna vad gäller våld i nära relationer. Det gäller även stöd och hjälp till våldsutövaren i form av tillfälligt boende för våldsutövaren och stöd och hjälp till att förändra sitt våldsbeteende.

³⁴ Socialstyrelsen, Öppna jämförelser 2015 – Social barn- och ungdomsvård, april 2015

Bostadsfrågan

Tyresö kommun växer och befolkningen ökar. Efterfrågan på bostäder är mycket stor och kraven för att bli godkänd som hyresgäst är höga. För att kunna få ett förstahandskontrakt krävs en fast inkomst samt att den sökande är skuldfri och har skött sitt tidigare boende. Fler och fler människor vänder sig till socialtjänsten i hopp om att få hjälp. Det kan exempelvis vara människor som separerar, föräldrar som tycker att deras vuxna barn ska bo själva, vräkningar, våld i nära relation, skuldsatta personer som inte kan få ett eget hyreskontrakt, beroendeproblematik eller psykiska sjukdomar, ungdomar som är placerade av socialtjänsten som klarar av ett eget boende med stöd, ensamkommande flyktingbarn m.m.

Ett stort antal personer tar kontakt med Försörjningsstödsenheten på grund av att de har svårigheter att lösa sin boendesituation. De ökande behoven kring bostadsfrågan är ofta kopplade till omfattande problematik kring skulder hos de bostadssökande. För att möta medborgarnas behov behöver ett helhetsgrepp tas vad gäller organisation och former för att arbeta med bostadsfrågorna för att ge invånarna ett så bra stöd som möjligt. Ett exempel är att inrätta någon form av funktion där förturer, försökslägenheter och information om bostadssökande kan hanteras. Behov finns också av fler boendeformer såsom akutboende och stödboende samt bostäder för ungdomar istället för externa stödboenden eller mellanvårdsformer.

Ensamkommande flyktingbarn

Flyktingströmmarna och antalet ensamkommande barn som kommer till Sverige för att söka asyl är kraftigt ökande. Kommunens nya avtal 2015 om mottagande av ensamkommande flyktingbarn innebär ett ökat behov av boendeplatser och av särskilt förordnade vårdnadshavare. Bland annat behövs en dubblering av boendekedjan inom Individ och familjeomsorgen. Individ- och familjeomsorgens bedömning är att de som har kommit till kommunen på senare tid har ett större vårdbehov än de som har kommit tidigare, som en följd av att de nu ofta kommer direkt från krigshärjade områden. Det ställer högre och andra krav på socialtjänsten att möta detta behov.

Beroendeproblematiken förändras

Beroendeproblematiken förändras över tid. T ex har alkoholanvändningen blivit mer utbredd bland vuxna personer med familjer och många har ett annat förhållningssätt till drickande än tidigare. När det gäller ungdomar är förändringen framförallt ett annat beteende och annan inställning till droger, såsom cannabis.

Vidare har tungt missbruk av alkohol, narkotika i kombination med svår psykisk problematik ökat de senaste åren medan personer med avgränsade alkoholproblem har minskat. Generellt kan sägas att svårighetsgraden med tyngre missbruk ökar medan personer med lättare problematik i större grad får hjälp från annat håll. Kvar inom socialtjänsten blir personer med omfattande problematik. Fler personer behöver placeras, med ökade kostnader som följd.

Det blir än viktigare att utifrån varje individs specifika och många gånger komplexa problematik hitta så rätt insatser som möjligt. Behovet av nätverksarbete ökar när det gäller gruppen unga vuxna. Även behovet av anhörigstöd har ökat bland annat till följd av det samordnade arbetssättet kring familjer med missbruksproblematik.

Försörjningsstöd till följd av ohälsa

Gruppen som har behov av ekonomiskt bistånd har förändrats över tid. Färre bidragstagare är nära arbetsmarknaden. Försäkringskassans handläggning av ärenden om sjukersättning har förändrats vilket har medfört långa juridiska processer. Dessa långa processer kan i sig resultera i lång tid med försörjningsstöd. Närmare en tredjedel av alla bidragstagare uppbär bistånd till följd av ohälsa. Det mycket framgångsrika samarbetet med psykiatrikerkonsult och Försörjningsstödsenheten i Tyresö planeras därför fortsätta så länge behovet kvarstår.

Då en stor del av biståndsmottagarna har försörjningsstöd på grund av arbetslöshet och ohälsa är det viktigt med en helhetssyn där socialtjänsten samverkar med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och hälso- och sjukvården för att enskilda biståndsmottagare ska få all den hjälp de behöver för att uppnå självförsörjning. Socialtjänstens formaliserade samverkan med dessa aktörer har ökat de senaste åren runt om i landet. I Tyresö har vi det pågående projektet ”En väg in och många vägar till arbete, studier och egen försörjning”. Projektet är samlokaliserat med personal från IFO (Försörjningsstödsenheten), Ung i Tyresö, Arbetscentrum och delar av Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. De samlokaliserade myndigheterna ska vidareutveckla ett gemensamt arbetssätt för mera effektiva vägar till arbete, studier och egen försörjning.